

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

אגף התזונה

Nutrition division

כ"ז באייר, התש"פ
21 מאי 2020
סימוכין: 240248520

הנדון: הפקת לקחים בתחום התזונה, בתקופת התפרצות והתפשטות נגיף קורונה

הנדון: הפקת לקחים בתחום התזונה, בתקופת התפרצות והתפשטות נגיף קורונה

שלום רב,

תקופת התפשטות נגיף קורונה השפיעה משמעותית על תחום התזונה, במובן הרחב כולל הפן הקליני, הפן המקצועי - באשפוז, בקהילה, בריאות הציבור - ובקרב כלל הציבור בעקבות ההסגר והבידוד. כל אלו חייבו עבודה משמעותית מצד אגף התזונה, בכדי לוודא הנחייה ויישום של סטנדרטים ונהלים בנושאים הבאים:

1. טיפול תזונתי באשפוז ובקהילה
 2. בטחון תזונתי של כלל האוכלוסייה
 3. שמירה על המשך הטיפול התזונתי באמצעות שמירה על פעילות כח האדם (התזונאים) בתקופה בה מוסדות רבים רצו להוציא תזונאים לחל"ת
 4. הקמה של מערך תקשורת למודעות ולשיפור הרגלי תזונה עבור כלל הציבור ולאוכלוסיות מיוחדות בפרט, כמו: קשישים, נוער, תינוקות, אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים ועוד.
 5. תכנון וניהול מלאי מזון ייעודי, תמיסות להזנה תוך ורידית וציוד הזנה ובניית תשתיות מחשוביות מערכתיות לניהול.
 6. גיוס אגף התזונה למצב החירום במשלט ובמטה
- להלן מגוון הפעולות שנעשו בעת הזו על ידי אגף התזונה והשותפים, והלקחים שיש לאמץ בהתאם.

רקע:

מגפת הקורונה מציבה אתגרים רפואיים ותזונתיים מרובים בפני הצוותים הרפואיים והאוכלוסייה.

Nutrition Division
Ministry of Health
P.O.B 1176 Jerusalem 91010
Tzuna@moh.health.gov.il
Tel: 02-6228855 Fax: 02-6247173

אגף התזונה
משרד הבריאות
ת.ד. 1176 ירושלים 91010
Tzuna@moh.health.gov.il
טל: 02-6228855 פקס: 02-6247173

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

אגף התזונה

Nutrition division

מצב החירום הנמשך על פני שבועות רבים ובו אוכלוסייה רבה הנמצאת בבתים, חייב אותנו להתייחס לתזונה של כלל האוכלוסייה כמרכיב מניעתי וכמרכיב טיפולי תומך משמעותית.

החזרה לשגרה בצל הקורונה מדגישה את חשיבות התזונה הבריאה והמותאמת אישית ואת תפקיד התזונאים בקידום נושא חשוב זה לחוסן הבריאותי.

הציבור הרחב, הבריאים והחולים ובמיוחד הקשישים, הנכים, בעלי הצרכים המיוחדים, מבודדי הבית, הנשאים, החולים בנגיף הקורונה, הנמצאים בבית, במלונות, המאושפזים ואלו הנמצאים בטיפול נמרץ, עבור כולם חשוב להקפיד על תזונה בריאה, ולקבל הנחיות ו/או טיפול תזונתי מותאם אישית, המסייעים בהתמודדות עם המחלה ושמירה על סטטוס תזונתי תקין המסייע להחלמה.

רציונל

1. מצב תזונתי תקין ותזונה בריאה יכולים לסייע בתמיכה בהתמודדות טובה יותר עם מצבי בריאות וחולי כמו גם עם מגפת הקורונה. נמצא שחסרים תזונתיים מעלים את הסיכון לחומרת המחלה ולהופעת סיבוכיה.
2. עליה במשקל, השמנה וירידה לא רצונית במשקל יכולים אף הם להחמיר את התחלואה החריפה ועל כן, בעת הזו במיוחד, חשוב לשמור על משקל גוף תקין ולחזק את המערכת החיסונית באמצעות תזונה בריאה. בנוסף, מצבים אלו מהווים גורמי סיכון לתחלואה כרונית אשר מזיקה בפני עצמה.

נושא	רקע	פעולות שנעשו	הפקת לקחים
תפקיד אגף התזונה בחירום ובשגרה	אגף התזונה מוביל את המדיניות התזונתית ואת הטיפול התזונתי המיטבי באמצעות התזונאים בישראל וכן את פניות הציבור בתזונה ואת המחקר בנושא.	<ul style="list-style-type: none"> כלל תזונאי האגף עבדו במשבר הקורונה מסביב לשעון כדי לאתר ולתת מענה לכל הבעיות התזונתיות שנוצרו בעקבות המשבר. כולל עבודה פרואקטיבית לאיתור הבעיות כפי שיוצגו בהמשך. איתור של אתגרים בעבודת התזונאיות ומתן מענה כולל להבטחת עבודתן 	<ul style="list-style-type: none"> הנהלת אגף התזונה צריכה להיות חלק מתהליכי החשיבה והפעילות המרכזיים של המשרד בתקופת ההתמודדות עם המשבר. שיתוף אגף התזונה בתיאום בין משרדי בנהלים שקשורים בהזנה כגון משרד הרווחה, משרד החינוך, משרד הפנים, משרד הכלכלה,

**Nutrition Division
Ministry of Health**
P.O.B 1176 Jerusalem 91010
Tzuna@moh.health.gov.il
Tel: 02-6228855 Fax: 02-6247173

**אגף התזונה
משרד הבריאות**
ת.ד. 1176 ירושלים 91010
Tzuna@moh.health.gov.il
טל: 02-6228855 פקס: 02-6247173

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

אגף התזונה

Nutrition division

נושא	רקע	פעולות שנעשו	הפקת לקחים
		הרציפה.	<p>האוצר ופיקוד העורף, משרד הביטחון ועוד.</p> <ul style="list-style-type: none"> קביעת תזונה בריאה כאסטרטגיה במתן מענה לאומי, בנוסף למתן המענה הקליני לחולי קורונה. כל עובדי האגף צריכים להיות מוגדרים כחיוניים לאור פעילותם החשובה ולאפשר עבודה במקום ומרחוק.
טיפול תזונתי	<p>לסטטוס תזונתי תקין ולטיפול תזונתי בהתאמה אישית יש תפקיד ותרומה קריטית בהתמודדות עם סיבוכי מחלת קורונה. הנתונים עד כה מראים על סיבוכים ותמותה רבים יותר בקרב חולים עם BMI מעל 30-35, וסוכרתיים. חסרים תזונתיים, וירידה במשקל ידועים אף הם כפוגעים ביכולת הגוף להתמודד עם מחלות. תזונה בריאה תורמת ליכולת הגוף להתמודד עם מחלות ואף</p>	<ul style="list-style-type: none"> נהלים לטיפול תזונתי בחולי הקורונה במאושפזים בקרב חולי הקורונה המונשמים האקוטיים והכרוניים. הגדרת תזונאיות כחיוניות ואפשרות עבודה מרחוק בבריאות הציבור בקהילה (קופות) ובבתי החולים. מערך הסברה לצוות הרפואי לשילוב יעיל של התזונאיות בשיתוף אגף ההדרכה. הבטחת אספקה וניהול ועיתוד מלאי מזון 	<ul style="list-style-type: none"> יש לחייב את הטיפול התזונתי על ידי דיאטנית בבריאות הציבור באשפוז ובקהילה, כחלק אינטגרלי מהטיפול הרפואי בחירום כמו בשגרה ואף יורת מכך בחירום ובקרב ההנהלות. נדרש נוהל מסודר ל"מלאי ברזל" להזנה פרנטרלית ואנטרלית כולל מערך תשתית לניהול ולשינוע ואספקה מול בתי החולים והמוסדות הטיפולים השונים בעת חירום כמו

**Nutrition Division
Ministry of Health**

P.O.B 1176 Jerusalem 91010

Tzuna@moh.health.gov.il

Tel: 02-6228855 Fax: 02-6247173

אגף התזונה

משרד הבריאות

ת.ד. 1176 ירושלים 91010

Tzuna@moh.health.gov.il

טל: 02-6228855 פקס: 02-6247173

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

אגף התזונה

Nutrition division

נושא	רקע	פעולות שנעשו	הפקת לקחים
	<p>למנוע אותן.</p> <p>העדר סטנדרט ותקינה יעודית בשגרה כמו בחירום יצרו מצבים של העדר טיפול מסכן חיים בקרב חלק מהמטופלים.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ייעודי להזנה אנטרלית, תמיסות להזנה פאראנטרלית וציוד הזנה בשיתוף האגף לשעת חירום ובתי החולים. • רצף טיפול בין המבודדים והחולים במלונות קורונה, לבין תזונאיות הקופות במידת הצורך. • סיוע בקידום ההכשרה המקצועית מרחוק בתזונה לסטאגרים 	<p>גם בשגרה.</p> <ul style="list-style-type: none"> • יש צורך בתהליך עבודה ברור ומובנה לטיפול בכל תקלה של מחסורים במזון ייעודי בשגרה ובחרום כולל למחלות מטבוליות נדירות. • תזונאיות קופות החולים צריכות להיות חלק מצוות התכלול והטיפול בשהים במלונות קורונה. • ההכשרה המעשית בתזונה צריך להיות אינטגרלית בתכנית ה- 4 שנתית. • כל מחלים מקורונה בעלות תזונתיות חשוב שיפנה לתזונאית. • בכל מגיפה ובקורונה בפרט יש למנות תזונאית אחראית שתנהל את כל נושא התזונה במבודדים ובחולים השהים במלונות או בכל מקום אחר שיוחלט עליו והיא תהווה "תזונאית קשר ממינית" מול כל הגורמים הרלוונטיים (קופות חולים בתי חולים, יחידות לטיפול בית ועוד)

**Nutrition Division
Ministry of Health**

P.O.B 1176 Jerusalem 91010

Tzuna@moh.health.gov.il

Tel: 02-6228855 Fax: 02-6247173

אגף התזונה

משרד הבריאות

ת.ד. 1176 ירושלים 91010

Tzuna@moh.health.gov.il

טל: 02-6228855 פקס: 02-6247173

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

אגף התזונה

Nutrition division

נושא	רקע	פעולות שנעשו	הפקת לקחים
			<ul style="list-style-type: none"> נדרש מפתח תקינה של תזונאים בקופות ובבתי החולים שיהווה סטנדרט בשגרה כמו גם בחירום, שאיננו חלק מהנש"מ אלא נפרד למקצוע התזונה.
שמירה על תזונה בריאה וסטטוס תזונתי באוכלוסיות מיוחדות:	מסגרות החינוך המיוחד ומעונות היום השיקומיים: העדר המסגרת היווה אתגר תזונתי משמעותי עבור המשפחות. מוסדות גריאטריים ומוסדות בריאות הנפש: שינוי בכח האדם, בידוד והעדר יכולת ביקורים משפחתיים משפיעים על הרגלי האכילה של השוהים במוסדות אלו. המשך טיפול תזונתי ושמירה על סטטוס תזונתי תקין חיוניים לשמירה על החוסן, בייחוד באוכלוסיית הקשישים. מחלות נדירות: חולים מבוגרים הסובלים ממחלות נדירות גם בשגרה סובלים מהעדר טיפול מותאם ובעת חירום המצב החרף במיוחד	<ul style="list-style-type: none"> טיפול תזונתי קליני בעת מחלת קורונה לפי נהלים תזונתיים שמירה על דיאטניות קליניות כחיוניות וכעובדות ברצף בעת הזו, גם מרחוק כתיבת חומרי הסברה לצוותים רפואיים הדרכת הורים קביעת נהלים לחזרה לשגרה נעשו ראיונות עומק עם מספר חולים במחלות נדירות לראות את הצרכים הייחודיים. 	<ul style="list-style-type: none"> תזונאיות במוסדות אלו חיוניות לעבודה בעיתות מגפה ומשבר. יש לאפשר עבודה מרחוק בכדי לשמור על רצף הטיפול אין לשלוח לחל"ת וכן יש לאפשר עבודה במספר מוסדות במקביל. יש לאפיין את הצרכים של החולים במחלות נדירות וקדם מענה הולם גם בעת חירום כמו גם בשגרה.

**Nutrition Division
Ministry of Health**

P.O.B 1176 Jerusalem 91010

Tzuna@moh.health.gov.il

Tel: 02-6228855 Fax: 02-6247173

אגף התזונה

משרד הבריאות

ת.ד. 1176 ירושלים 91010

Tzuna@moh.health.gov.il

טל: 02-6228855 פקס: 02-6247173

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

אגף התזונה

Nutrition division

נושא	רקע	פעולות שנעשו	הפקת לקחים
בטחון תזונתי	<p>בעת משבר ובמגפה, בידוד והסגר, מושפעת מידת הביטחון התזונתי של אוכלוסיות בסיכון ושל כלל האוכלוסייה. ההגבלות והחשש מהליכה לקניות, סגירת השווקים, איבוד מקומות עבודה וסגירת מוסדות הלימוד, כולל מערך ההזנה שסופק בהם, הנם חלק מהגורמים לפגיעה בביטחון התזונתי. יש לציין שמקומות מגנים כגון בתים חמים ומועדוניות רווחה נסגרו ובני נוער בסיכון נשארו ללא מענה טיפולי הכולל גם מערך הזנה קבוע, בריא ובטוח.</p> <p>איתור אוכלוסיות בסיכון בצורה המותאמת לצוק העיתים ומתן מענה בריא ומתכלל מהווים אתגר בבריאות הציבור</p> <p>הבטחת מלאי מזון בריא ובסיסי בעת סיכון להתערערות מערכות יבוא.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • דיוור לעיריות באמצעות השלטון המקומי • קביעת הרכב סלי מזון המחולקים על ידי הרשויות לאוכלוסיות נזקקות ולקשישים. • תמיכה במתן מנות חמות לקשישים ולמשפחות בהגדרות סוציאקונומיות מיוחדות, בשיתוף עם משרד החינוך והרווחה. • מתן מענה ממוקד לבני נוער בסיכון. • בחינת מלאי מזון לשעת חירום והנחיה להרחבתו בהתאם להנחיות התזונתיות. 	<ul style="list-style-type: none"> • יש להגדיר את תזונאיות בריאות הציבור כחיוניות. • דיאטנית עירונית חיונית בכל עיר בכדי לתכלל ולאתר ולתת מענה מותאם לשמירה על בטחון תזונתי בעיר. • יש לקבוע מודל עבודה משותף – רווחה, בריאות, פיקוד העורף, אוצר וכלכלה לקביעת נהלים לשמירה על בטחון תזונתי בעת שגרה ובעת משבר. • יש לבצע מעקב אחר חלוקת המזון – לווידוא הרכב תזונתי ובטיחות במזון לאורך כל שרשרת המזון מההכנה ועד הגעה ליעד. • יש לוודא מלאי מזון בריא בסיסי בישראל ולקדם גידול ישראלי מקומי של מזונות בסיסי. • יש לשקול את הנזק הבריאותי- תזונתי הכרוך בסגירת השווקים אל מול התועלת הגדולה שהם מביאים. ולמצא חלופות לרוכשים בשווקים.

**Nutrition Division
Ministry of Health**

P.O.B 1176 Jerusalem 91010

Tzuna@moh.health.gov.il

Tel: 02-6228855 Fax: 02-6247173

אגף התזונה

משרד הבריאות

ת.ד. 1176 ירושלים 91010

Tzuna@moh.health.gov.il

טל: 02-6228855 פקס: 02-6247173

**משרד
הבריאות**
כחיים בריאים יותר

אגף התזונה

Nutrition division

נושא	רקע	פעולות שנעשו	הפקת לקחים
מלונות קורונה	שמירה על אכילה בריאה ומצב תזונתי תקין חיונית גם בעת השהייה במלונות קורונה, למבודדים ולחולים. יש לוודא את רצף הטיפול התזונתי בקרב השוהים במלונות ולתת מענה בהתאם במידה וקיים טיפול תזונתי והתוויות תזונתיות קודמות.	<ul style="list-style-type: none"> קביעת נוהל לתפריטים בריאים במלונות כולל הכוונה וייעוץ; כתיבת עלונים ייעודיים לחלוקה לשוהים במלונות 	<ul style="list-style-type: none"> תזונאיות בריאות הציבור חיוניות במערך המלונות ליישום והטמעה של ההנחיות ונהלי תזונה. יש לשפר ולשמר את רצף הטיפול ואיתור צרכים תזונתיים במלונות באמצעות הובלה וניהול משותף משמעותי עם מנהלות המחלקות לתזונה של קופות החולים.
תקשורת והנחיות לכלל הציבור	היציאה מהשגרה, איבוד מקומות העבודה, הפסקת הלימודים והמתח הנם רק חלק מהגורמים לאכילה לא מסודרת ולאכילה רגשית. הכוונת האוכלוסייה הכללית להרגלי אכילה בריאים דווקא בעת הזאת חיונית ביותר. חשוב להדגיש את חשיבות התזונה הבריאה כחלק מחיזוק החוסן הלאומי.	<ul style="list-style-type: none"> כתיבת חומרים רבים שהועברו למערך הדוברות במשרד בכדי לקדם שיח חשוב זה כללו ראיונות טלוויזיה, כתבות, פוסטים לפייסבוק; אנפוגרפיקה; תכנים ל"אפשריבריא", הנחיה להורים לתזונת התינוק ועוד. 	<ul style="list-style-type: none"> יש להקים מערך תקשורתי ממוקד לנושא קידום תזונה בריאה בעת שגרה ובעת מגפה. יש לקדם מחקר בכדי להבין את השפעות התקופה על הרגלי האכילה ולקבוע נהלים ומודלים לשמירה על בריאות האוכלוסייה. הוזלת מחירים של מזון בריא הנה אסטרטגיה חיונית לכל פעילות לקידום תזונה בריאה יש לקבוע מדיניות תומכת כולל מניעת שיווק מזון מזיק ומיסוי שלו, בייחוד בעתות מצוקה בהם האוכלוסייה נוטה לאכילה רגשית ולא

**Nutrition Division
Ministry of Health**

P.O.B 1176 Jerusalem 91010

Tzuna@moh.health.gov.il

Tel: 02-6228855 Fax: 02-6247173

אגף התזונה

משרד הבריאות

ת.ד. 1176 ירושלים 91010

Tzuna@moh.health.gov.il

טל: 02-6228855 פקס: 02-6247173

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

אגף התזונה

Nutrition division

נושא	רקע	פעולות שנעשו	הפקת לקחים
			בריאה של ממתקים, חטיפים ומזונות מזיקים רבים אחרים.
עבודה מול משרד החינוך	תמיכה בתהליך החזרה לשגרה כולל גם נהלים תזונתיים להבטחת חזרה בריאה ולניצול חלון ההזדמנויות של התחלה חדשה ובריאה גם בצל מחלת הקורונה.	<ul style="list-style-type: none"> • תכנים למערכי שיעור מקוונים בתזונה; פיתוח חומרים חינוכיים מקוונים לתזונה בריאה; • הנחיות תזונתיות לאכילה בריאה בחזרה לשגרה במוסדות החינוך; • תמיכה בכתיבת נהלים לטיפול במערך ההזנה במוסדות החינוך; 	<ul style="list-style-type: none"> • נדרשת עבודה משותפת של אגף התזונה עם משרד החינוך לכתיבת נהלים והנחיות מתואמים • חינוך תזונתי באמצעות תזונאים עם תעודת הוראה בשגרה יהווה בסיס והגנה לשמירה על אכילה בריאה בשגרה שיהווה בסיס לעתות משבר.

לסיכום, אגף התזונה פעל רבות כדי לבסס את התזונה של כלל האוכלוסיה והמשך תפקוד התזונאים בעת הזו. למרות העובדה הברורה של חיוניות העבודה המקצועית של התזונאים בתחומים הרבים והשונים, כפי שפורטו לעיל, נדרשת עבודה פנימית, והתווית מדיניות בתוך צוותי ההנהלה הבכירה במשרד ובצוותים הרפואיים, בכדי להטמיע את נושא התזונה ולהקצות לכך משאבים הדרושים לעבודה מקצועית ומקיפה לחולים ולכלל הציבור כאחד.

**Nutrition Division
Ministry of Health**
P.O.B 1176 Jerusalem 91010
Tzuna@moh.health.gov.il
Tel: 02-6228855 Fax: 02-6247173

**אגף התזונה
משרד הבריאות**
ת.ד. 1176 ירושלים 91010
Tzuna@moh.health.gov.il
טל: 02-6228855 פקס: 02-6247173